

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

У статті розглянуто сутність науково-педагогічного дослідження персоналії та його роль в еволюційному розвитку науки. Визначено основні критерії ефективності проведення такого дослідження (отримання нового наукового результату, збагачення теоретичних знань) та окреслено вимоги до його результатів. Розкрито різні підходи до трактування понять «персоналія» і «педагогічна персоналія». Проаналізовано роль науково-педагогічного дослідження персоналії в розвитку педагогічної науки на прикладі огляду діяльності та доктора фізико-математичних наук, професора С. С. Левіщенка, який залишив значну творчу й наукову спадщину.

Ключові слова: науково-педагогічне дослідження; персоналія; педагогічна наука; професор С. С. Левіщенко.

Постановка проблеми. Розбудова сучасної української держави супроводжується активним пошуком різних шляхів інтеграції в соціально-культурні й наукові сфери світової спільноти. В зв'язку з цим виникає необхідність визначення нових підходів щодо інтерпретації різних явищ процесів, які відбуваються в нашій країні. На жаль, у прагненні набуття нових реалій суспільство часто втрачає важливі надбання своїх попередників і нівелює власну історію загалом. Проте жодна наука не може розвиватися без систематичного перегляду й переосмислення накопиченої системи знань, зокрема творчої спадщини окремих її персоналій.

Дослідження науково-педагогічної діяльності її провідних представників української освіти є актуальним як з точки зору збагачення національної педагогіки, усвідомлення творчих надбань і подальшого використання наукової спадщини попередніх поколінь учених-педагогів, так і в контексті встановлення історичної справедливості стосовно тих науковців, творча діяльність яких внаслідок певних обставин докладно не висвітлювалась. Ретельне вивчення й критичне осмислення наукових здобутків педагогічних діячів минулого дасть можливість сучасникам реалізувати їх плідні ідеї та позитивний досвід з позицій сьогодення, а також застереже, можливо, від помилок, яких вони припускались.

Багато науковців сьогодні звертаються до вивчення питань, пов'язаних із зародженням, становленням і розвитком вітчизняної педагогічної думки, спадщини видатних учених-педагогів, а саме: Н. Дем'яненко, Н. Дічек, Н. Калениченко, Т. Левченко, О. Любар, В. Майборода, Л. Медвідь, О. Мельничук, О. Падалка, Н. Побірченко, С. Сисоєва, С. Бутівченко, Н. Гупан, Т. Усатенко та ін. Їхні дослідження дають змогу докладно проаналізувати історико-педагогічні проблеми певного періоду і використати досягнення педагогів-науковців у сучасному освітньому процесі.

Метою статті є розкриття ролі науково-педагогічного дослідження персоналії в розвитку педагогічної науки на прикладі огляду діяльності професора С. С. Левіщенка.

Результати дослідження. Розвиток педагогіки як науки залежить від її поповнення новими фактами, здобутими в процесі пошуково-дослідницької діяльності, тобто проведення наукових досліджень. В той же час все нове має ґрунтуватися на спадщині пройдешніх поколінь, що забезпечує еволюційний поступ наукового розвитку.

Розкриваючи сутність поняття «наукове дослідження», ми пропонуємо визначення М. Фіцулі: «наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовуються засоби і методи науки, що завершується формулюванням знання про досліджуваній об'єкт» [12, с. 28]. «Під дослідженням в області педагогіки можна розуміти процес і результат наукової діяльності, які спрямовані на отримання нових знань про закономірності процесу виховання, його структури і механізму, теорії та методик організації навчально-виховного процесу, його змісту, принципах, методах організації і прийомах», – так визначає сутність педагогічного дослідження В. М. Полонський [9, с. 22].

Отже, узагальнено, науково-педагогічне дослідження – це процес формування нових педагогічних знань, вид пізнавальної діяльності, спрямований на відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку. Його змістом є творчий цілеспрямований пошук шляхів удосконалення виховання і навчання особистостей.

У педагогічному дискурсі використовують фундаментальні дослідження, які покликані розкрити сутність педагогічних явищ, знайти глибоко приховані засади педагогічної діяльності, науково обґрунтувати їх та прикладні дослідження, які охоплюють питання, які безпосередньо пов'язані з практикою.

Головними критеріями ефективності науково-педагогічного дослідження є отримання нового наукового результату, збагачення теоретичних знань, покликаних сприяти удосконаленню процесу виховання, навчання й розвитку особистостей, ефективному та якісному вирішенню конкретних навчально-виховних завдань.

На думку М. Фіцули, результати науково-педагогічних досліджень повинні відповідати таким вимогам, як суспільна актуальність, наукова новизна, теоретична і практична значущість, наукова об'єктивність і достовірність, доступність висновків і рекомендацій для використання їх в інших конкретних наукових дослідженнях або в практичній діяльності, з'ясування міри, меж і умов ефективного використання отриманих результатів [12, с. 29].

Одним з основних факторів, які впливають на становлення і розвиток вітчизняної системи освіти, зокрема педагогічної, є історичний досвід і національні особливості у сфері освіти. Тому останніми роками важливого значення набуває потреба в збереженні й примноженні національних здобутків, оптимальне поєднання новітніх ідей із попередніми досягненнями вітчизняної педагогічної думки, що дозволить успішно розвиватися нашій країні в умовах глобалізації світу. Актуальним стає вивчення творчих доробків провідних фахівців минулого, осмислення загальної картини освітнього процесу в Україні як цілісного багатогранного явища.

Сьогодні вчені все частіше звертаються до дослідження педагогічних біографій на новому рівні, розглядають їх у сукупній системі особистісних, соціальних і внутрішньонаукових детермінант. До наукового обігу вводяться нові архівні й документальні джерела. Окремі дефініції, які останнім часом використовуються в дослідженнях, мають дискусійний характер. Зокрема це стосується дефініцій «персоналія» або «педагогічна персоналія». Над сутністю даного поняття розмірковувало немало науковців.

На думку О. Сухомлинської, персоналія – це «окремий предмет історико-педагогічного дослідження». Вчена зазначає, що «педагогічна думка завжди персоналізована – на ній лежить відбиток особистості її носія з його смаками, поглядами, віруваннями та уподобаннями» [11, с. 48], посилаючись на визначення поняття «персоналія» в термінологічному словнику Вільгема Штерна, вона наголошує, що «персоналія (від лат. *persona* – особа) – це таке ціле, яке, незважаючи на множинність своїх складових, утворює реальну, своєрідну і самоцінну єдність своїх часткових функцій, здійснює єдину, цілеспрямовану «самодіяльність»» [10, с. 42].

Н. Гупан розглядає термін «педагогічна персоналія» як «окремий предмет історико-педагогічного дослідження, в основі якого представлена творча біографія педагога у взаємозв'язках з конкретними суспільно-політичними умовами його життя та діяльності, зіставлень з розвитком педагогічної думки» [6, с. 56]. М. Богуславський вважає, що основу підходів до вивчення педагогічної персоналії як історико-педагогічного явища має складати взаємодія та взаємообумовленість різних критеріїв тощо [2, с. 39].

Визначення слова «персоналія» можна знайти в різних лексикографічних джерелах:

– у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»: «Персоналія – це зібрання матеріалів (літератури, документів, автографів, фотознімків і т. ін.), що стосуються конкретної особистості; бібліографія таких матеріалів» [4, с. 574];

– у «Словнику іншомовних виразів і слів» С. Бабкіна та В. Шендерова: «*Personalia* (лат.) – бібліографічний розділ у каталозі, журналі та ін., відведений характеристиці життя та діяльності особи (письменника, ученого тощо)» [1];

– у російському «Великому тлумачному словнику»: «Матеріали (література, фотографії, документи тощо), присвячені життю та діяльності однієї видатної особи. Персоналія ученого, письменника, артиста» [3, с. 623].

Російський дослідник Є. Хан-Піра вважає, що «персоналія – це словникова стаття в енциклопедичному словнику, присвячена якій-небудь відомій особі» [13, с. 40]. Мовознавець зазначає, що слово «персоналія» набуло широкого вжитку в сучасній повсякденній мові як синонім слів «особа», «особистість» і наводить багато прикладів такого застосування. На його думку, це є «результат метонімічного переносу: назва присвячених життю й діяльності відомої людини матеріалів (а також словникових статей про такі постаті) переноситься на самі персонажі цих матеріалів і статей». Є. Хан-Піра наголошує на необхідності розуміння відмінності між словами «персоналія» і «персона»: «навіть чи хтось наважиться замінити слово «персона» на «персоналія» у висловах: стіл накрито на п'ять (шість і т.д.) персон, бажана (небажана) персона» [13, с. 43].

На думку В. Чижка, історично слово «персоналія» виникло разом з виникненням архівної справи в Росії після Вітчизняної війни 1812 року. Особисті архіви, які знаходились у сім'ях дворян і які постраждали під час воєнних дій, надходили до державних сховищ. З них утворювали персональні збірки – персоналії [14].

На переконання Н. Дічек, поруч з терміном «персоналія» більш коректно застосовувати термін «педагогічна біографістика», визначаючи її як «сферу науки, об'єктом котрої є особа педагога (освітнього діяча, вчителя, суспільно-культурного діяча, науковця, керівника освіти тощо), яка вивчається як явище історії в її різноманітних зв'язках із суспільством і діяльнісних проявах в освітньо-виховному просторі» [7, с. 17]. О. Горбатюк в своєму дослідженні поряд з терміном «педагогічна персоналія» використовує терміни «педагогічна біографістика» та «педагогічна біографія» [5, с. 19].

Враховуючи зазначене, науково-педагогічне дослідження персоналії передбачає вивчення основних етапів життя і діяльності видатного педагога на основі аналізу, систематизації та узагальнення максимальної кількості різноманітних джерел, що відображають життєвий шлях і творчість обраної постаті з обов'язковим урахуванням ступеня повноти і об'єктивності кожного з них. Творча біографія педагога містить власне життєпис педагога, характеристику загального суспільного та освітнього контексту, у якому формувався світогляд і відбувалась його діяльність, опис і характеристику поглядів та оцінку значення творчої спадщини для подальшого розвитку педагогічної науки і освітньої практики.

Одним з яскравих діячів фізико-математичної освіти II половини XX ст. був професор Сергій Сергійович Левіщенко (1944 – 1996 рр.). Вишукана професійність, глибока ерудиція, висока моральність, інтелігентність, творча енергія, неймовірна педагогічна майстерність, тактовність та безмежна любов до людей зробили його улюбленим викладачем фізико-математичного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (КДПІ – нині Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова).

Сергій Сергійович Левіщенко народився 5 вересня 1944 року в селі Зубарі Фастівського району Київської області. Ще в шкільні роки виявилися його неабиякі здібності до вивчення математики, про що свідчать високі оцінки та записи в його особистих щоденниках. «Дуже вже люблю алгебру...», – пише 14-річний Сергій в одному з них.

Не дивно, що після закінчення школи, в 1963 р., С. С. Левіщенко вступив на I курс фізико-математичного факультету (спеціальність математика і програмування) Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького денної форми навчання, після закінчення якого був направлений за розподілом на роботу до Миронівської районної середньої заочної школи Київської області вчителем математики і фізики, одночасно з цим отримавши рекомендацію Вченої ради інституту для вступу до аспірантури.

У жовтні 1968 року С. С. Левіщенко вступив до аспірантури при кафедрі математики КДПІ імені О. М. Горького за спеціальністю «Алгебра і теорія чисел». Його науковим керівником був призначений видатний український вчений-математик, член-кореспондент АН УРСР, доктор фізико-математичних наук, професор Черніков Сергій Миколайович. Левіщенко Сергій Сергійович був у захваті від лекцій свого наставника. «Сергій Миколайович, – пише він в своєму щоденнику, – читає лекції блискуче, надзвичайно м'яко, просто, «по-домашньому» чи що...». Здібний аспірант намагався наслідувати свого вчителя і тому на його власних заняттях завжди панувала доброзичлива невимушена атмосфера. «Найскладніші речі Сергій Сергійович міг пояснити так просто і доступно, що вони ставали зрозумілими кожному. Він міг все «розкласти по полицях», проілюструвати», – згадують учні С. С. Левіщенко.

Після закінчення аспірантури, з грудня 1972 р. по лютий 1973 р., Сергій Сергійович працював асистентом кафедри алгебри і геометрії Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького, потім старшим викладачем (лютий 1973 р. – грудень 1974 р.), в.о. доцента (грудень 1974 р. – грудень 1982 р.), доцентом (грудень 1982 р. – листопад 1994 р.) кафедри вищої математики Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. З вересня 1980 р. по грудень 1984 р. виконував обов'язки заступника декана фізико-математичного факультету, а з 1986 р. по жовтень 1996 р. був завідувачем кафедри вищої математики [8].

30 травня 1973 р. С. С. Левіщенко захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук зі спеціальності 01.01.06 – алгебра і теорія чисел на тему: «Скінченні групи з нільпотентними підгрупами непримарного індексу». 4 квітня 1979 р. йому присвоєне вчене звання доцента. 17 січня 1994 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук на тему: «Групи з деякими системами дисперсивних підгруп». Цього ж року йому було присвоєно вчене звання професора.

Професор Левіщенко багато уваги приділяв шефській роботі. З 1990 р. по 1996 р. він читав спецкурс з математики для учнів Фастівського природничо-математичного ліцею-інтернату. Сергій Сергійович займався популяризаційною та профорієнтаційною роботою, був заступником відповідального редактора науково-популярного журналу «У світі математики». До даного журналу С. С. Левіщенко підготував чимало статей, в яких у доступній для учнів формі викладав основи вищої математики.

Сергій Сергійович активно розвивав співробітництво між кафедрами і вузами, серед яких Київський Національний університет, Вінницький педінститут та інші. Разом з колегами з інших вузів він підготував ряд методичних посібників, дидактичних матеріалів, методичних розробок для студентів, аспірантів та викладачів. Під його керівництвом у 90-х рр. на замовлення Міністерства освіти були створені навчальні програми з алгебри і теорії чисел, числових систем, алгебри та геометрії, геометрії тощо для фізико-математичних факультетів педагогічних інститутів, ними й досі користуються деякі вузи.

Професор Левіщенко проводив велику наукову і організаційну роботу: власні наукові дослідження, керівництво держбюджетними і госпдоговірними темами, керівництво роботою аспірантів та ін. Він був автором понад 70 наукових публікацій та однієї монографії.

С. С. Левіщенко (разом з доктором фізико-математичних наук професором М. Ф. Кузенним) відновив діяльність наукового семінару з теорії груп при педагогічному інституті, який раніше очолював Сергій Миколайович Черніков.

Сергій Сергійович на протязі всієї своєї педагогічної діяльності прикладав багато зусиль для розвитку науково-технічної творчості студентської молоді – керував роботою студентських наукових гуртків, проблемних груп, підготовкою дипломних робіт та готував студентів до олімпіад і конкурсів на

кращу наукову роботу. Деякий час професор Левіщенко очолював наукове студентське товариство педагогічного інституту. Також він активно займався громадською діяльністю, партійною та профспілковою роботою, виконував обов'язки секретаря Київського математичного товариства.

Велике теоретичне і практичне значення для студентів – майбутніх учителів математики має практикум «Алгебра і теорія чисел» авторського колективу Завало С. Т., Левіщенко С. С., Пилаєв В. В., Рокицький І. О., перша частина якого побачив світ в 1983 році. Метою даного посібника є сприяння свідомому засвоєнню теорії, розвитку математичної логіки студентів, прищепленню їм навичок розв'язування задач. На наш погляд, даний практикум є надзвичайно вдалим, оскільки ним користуються студенти фізико-математичних факультетів педагогічних вузів і сьогодні, а це вже понад 35 років.

Підсумовуючи викладене, очевидно, що, історію творять не титули, не звання чи нагороди, а постаті, здатні залишати після себе вагомий слід, орієнтуватися на майбутнє, бути сміливими у своїх переконаннях та наукових пошуках.

Висновки. Моделлю розгляду педагогічної думки кожного історичного періоду виступає наукова, творча, професійна діяльність вченого, педагога. Науково-педагогічне дослідження персоналії відіграє важливу роль в розвитку педагогічної думки, оскільки в передбачає:

- пізнання власне минулого (мета науки – пізнання світу, відкриття істини, виявлення законів функціонування і розвитку об'єктів, що розглядаються);
- осмислення загальної картини історико-педагогічного процесу в Україні як цілісного багатогранного явища;
- відшукання дослідниками на попередніх етапах розвитку витоків провідних наукових ідей сучасності, відслідковування генезису основних проблем педагогіки, запозичення уроків для сьогодення;
- пошук рішень сучасних проблем теорії і практики освіти;
- підтвердження чи спростування педагогічних ідей, підходів, теорій;
- збереження корисного досвіду, оптимальне поєднання новітніх ідей із попередніми досягненнями вітчизняної педагогічної думки;
- педагогічне минуле є джерелом особистісного самовизначення в педагогічному просторі, виробництва, перевірки, уточнення педагогічного кредо та становлення педагогічного світогляду.

References

1. Бабкин С. М. Словарь иноязычных выражений и слов, употребляющихся в русском языке без перевода. Москва : Просвещение, 1966. 884 с.
Babkin, S. M. (1966). Slovar inoyazychnykh vyrazheniy i slov, upotreblayushchykh v russkom yazyke bez perevoda [Dictionary of foreign language expressions and words used in Russian without translation]. Moscow, Russia: Prosveshchenye.
2. Богуславський М. В. Структура сучасного історико-педагогічного знання. *Шлях освіти*. 1999. № 1. С. 37–41.
Bohuslavskiy, M. V. (1999). Struktura suchasnoho istoryko-pedahohichnoho znannia [The structure of modern historical and pedagogical knowledge]. *Shliakh osvity – The path of education*, 1, 37–41.
3. Большой толковый словарь русского языка [под редакцией С.А. Кузнецова]. Санкт-Петербург : Норинт, 2000. 1536 с.
Kuznetsov, S. A. (Ed.) (2000). Bolshoi tolkoviy slovar russkoho yazyka [Thesaurus of Russian Language]. St. Petersburg, Russia : Norynt.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови [гол. ред. В.Т. Бусел]. Київ: Перун, 2004. 1440 с.
Busel, V. T. (Ed.) (2004). Velykyi tлумachnuy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoï movy [Thesaurus of Modern Ukrainian Language]. Kyiv, Ukraine : Perun.
5. Горбатюк О. В. Науково-методична спадщина Миколи Лисенка : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2013. 208 с.
Horbatiuk, O. V. (2013). Naukovo-metodychna spadshchyna Mykoly Lysenka: monohrafiya [Scientific and Methodological Heritage of Mykola Lysenko: Monograph]. Kamyanets-Podilskiy, Ukraine : PP Buynyskiy O.A.
6. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки. *Шлях освіти*. 2002. № 2. С. 42–45.
Hupan, N. M. (2002). Ukrainiska istoriografia istorii pedahohiky [Ukrainian historiography of the history of Pedagogical Science]. *Shliakh osvity – The path of education*, 2, 42–45.
7. Дічек Н. Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки. *Шлях освіти*. 2001. № 12. С. 15–19.
Dichek, N. (2001). Biohrafichnyi metod yak instrument doslidzhennia vitchyznianoï istorii pedahohiky [Biographical method as an instrument of research of the national history of Pedagogical Science]. *Shliakh osvity – The path of education*, 12, 15–19.
8. Левіщенко Сергій Сергійович. Київське математичне товариство. URL : <http://www.mathsociety.kiev.ua/Levishchenko.html>.
Levishchenko Serhii Serhiyovych [Levishchenko Serhii Serhiyovych]. (1996). *Kyivske matematychnе tovarystvo – Kyiv Mathematical Society*. Retrieved from <http://www.mathsociety.kiev.ua/Levishchenko.html>.

9. Полонский В. М. Оценка качества научно-педагогических исследований. Москва : Педагогика, 1987.
Polonskiy, V. M. (1987). Otsenka kachestva nauchno-pedahohicheskikh issledovaniy [Assessment of the quality of scientific and pedagogical research]. Moscow, Russia : Pedahohyka.
10. Сухомлинська О. В. Историко-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ: А.П.Н., 2003. 68 с.
Sukhomlynska, O. V. (2003). Istoryko-pedahohichniy protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to common issues]. Kyiv, Ukraine : A.P.N.
11. Сухомлинська О.В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Шлях освіти*. 2001. № 1. С. 10–15.
Sukhomlynska, O. V. (2001). Personalialia v istoryko-pedahohichnomu dyskursi [Personality in historical and pedagogical discourse]. *Shliakh osvity – The path of education*, 1, 10–15.
12. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ : Видавничий дім «Академія», 2002. 528 с.
Fitsula, M. M. (2002). Pedahohika: Navchalniy posibnyk dlia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity [Pedagogical Science: textbook]. Kyiv, Ukraine : Publishing Center «Academy».
13. Хан-Пира Э. «Фигурант» и «персоналия» в языке и речи. *Русский язык*. 2002. № 2. С. 7–10.
Khan-Пyra, Ё. (2002). «Fihurant» i «personalialia» v yazyke i rechi [«Figurant» and "Personality" in language and speech]. *Russkiy yazyk – Russian language*, 2, 7–10.
14. Чишко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. Київ : БМТ, 1996. 177 с.
Chyshko, V. (1996). Biohrafichna tradytsia ta naukova biohrafia v istorii i suchasnosti Ukrayiny [Biographical tradition and scientific biography in the history and present of Ukraine]. Kyiv, Ukraine : BMT, 1996.

Mukhina G. I.

*Applicant of High School' Pedagogy and Psychology Department,
National Pedagogical Dragomanov University*

SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH OF PERSONALITY AS A FACTOR OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL SCIENCE

The article deals with the importance of conducting scientific research of the creative works of outstanding scientists who made a significant contribution to the development of Ukrainian and world science, because no science can develop without systematic synthesis of the developed system of knowledge and, in particular, the processing of the creative heritage of its outstanding personalities.

In recent years, many works have been published devoted to the study of issues related to the genesis, formation and development of Ukrainian pedagogical thought, the heritage of prominent scholars and educators, in which the historical and pedagogical issues of a particular historical period are analyzed in detail and methodological approaches of the use of acquired experience in modern educational process are revealed.

The purpose of the article is to reveal the role of scientific and pedagogical research of the personality in the development of pedagogical science on the example of the review of the activities of Professor S. S. Levishchenko.

It was denoted among the main tendencies of the development of modern science: the recognition of the importance of the continuity and evolution of scientific formation, which determines the relevance of studying the creative works of leading experts of the past, and comprehension of the general pattern of the educational process in Ukraine as a coherent multifaceted phenomenon.

The article analyzes the essence of the concepts of "scientific and scientific-pedagogical research", named the main criteria of the effectiveness of scientific and pedagogical research. It was denoted interpretation of the terms "personality" and "pedagogical personality" in particular by such researchers as O. Sukhomlynska, N. Hupan, M. Bohuslavskiy, V. Chyshko, N. Dichek and in various lexicographic sources, it is outlined the main approaches to the study of pedagogical personality.

On the example of the review of the professional activity of the Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor Serhii Serhiovych Levishchenko, it has been shown that from the point of view of the present, relevance, progressiveness, balance, thoroughness and creative use of scientific achievements of scientists are a valuable theoretical and methodological basis of modern scientific and pedagogical research.

Key words: *scientific and pedagogical research, personality, pedagogical science, Professor S.S. Levishchenko.*

Одержано редакцією 10.03.2019

Прийнято до публікації 16.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор А. А. Булда